

KAREL POLÁČEK

ČTRNÁCT DNÍ NA VOJNĚ

OBSAH

- I. Úvod
- II. Rukování
- III. Prezentýrka
- IV. Fasují se vojenské věci
- V. Kasárny v Hradci Králové
- VI. Kanceláře a lid kancelářský
- VII. První noc
- VIII. Reminiscence
- IX. O stavu svobodníků
- X. Ráno
- XI. O stavu kuchařů
- XII. Mytí
- XIII. Nástup
- XIV. Vojenské písně
- XV. Na cvičišťe
- XVI. Zaměstnání
- XVII. Věčný markytán
- XVIII. Odpoledne
- XIX. Večer
- XX. Domů

I. Úvod

O člověku praví Heyrovského Dějiny a systém římského práva soukromého, že povstává zrozením, tj. že dítě vyjde úplně z těla mateřského.

Voják povstává úplně jiným způsobem. Vzpomínáme si poněkud nejasně – vždyť stalo se to před dávnými lety –, že dostali jsme jednoho dne obsílku, ve které nás vyzývá vrchnost, abychom se dostavili na Střelecký ostrov, nebo když to bylo na venkově, do sálu Národního domu, čistě umyti a střízliví. Tak se to začalo.

Pamatujeme se dále, že budova na Střeleckém ostrově, ve které se konaly odvody, sestávala jako Šalamounův chrám z předsíně, svatyně a nejsvětějšího. V předsíni tísnilo se několik set mladíků, kterým se říkalo branci, a ti všichni snažili se o tradiční cynickou veselost. Mezi nimi objevil se čas od času portýr, který přečetl několik jmen, jichž majitelé se zdvihli a odebrali se do svatyně. Tam jim bylo veleno, aby se svlékli. I učinili tak a krčili se v košilích, vzdali se cynické veselosti, ale uvažovali o tom, jestli je vezmou.

V nejsvětějším bylo branci svléknouti košili, postavit se pod míru, točiti se před vojenským lékařem fialové tváře a v rozepjatém límci, zvednouti pravou nohu, pak levou, ukázati zuby, udělati několik kroků; čímž byl z člověka učiněn rekrut. Kdo byl hubenec, kripl, nedochůdče a zámora, toho propustila fialová tvář s unaveným gestem. A hubenec si jaře poskočil, oblékl si košili, a tak byl popleten radostí nad tím, že je úředně uznán za nedochůdče, že si pravidelně spletl nohavice u podvlékaček.

Avšak ti, kteří byli odvedeni, počali se náhle holedbati a hlučně se vypínali nad zakrslíky; a jali se pojídati párky a popíjeti pivo. Odkudsi se zjevila bába, která se rozhodla, že bude připínat rekrutům na vojenská prsa umělé kytky, jichž pestrost a nádhera uvedla by zajisté obyvatele Šalamounských ostrovů v nezřízené nadšení. Vedle báby zjevil se i harmonikář, který budil písní, v níž se tvrdí, že ku Praze je cesta dlouhá, stromama je sázená, v rekrutských prsou city vojenské, sentimentální a bojovné. Tak jest z člověka učiněn vojín.

O stavu vojenském jsou mezi občanskými osobami rozšířena mínění namnoze hodně nejasná. Má se za to, že vojín jest člověk, jehož prsa jsou naplněna chrabrostí všeho druhu; že pohrdá smrtí, a třímaje prapor, vrhá se v dešti kulí a granátů na nepřítele s hlasitým pokřikem: „Hurá!“ Dále pak, že je mu sladko umřítí za vlast. Tato mínění utvrdily v obecnstvu jednak historické a loajální anekdoty, dále oficiální zprávy generálních štábů za války, potom obálky vojenských kalendářů a v neposlední řadě referáty příčinlivých novinářů o manévrech.

Jaká je pravá skutečnost? Jaké podstaty je vojín? Pokusíme se o definici vojína; a pak poznáme, že o nějakém třímání praporu a o vrhání se v dešti kulí a granátů na nepřítele nemůže býti řeči; rovněž nebude se pojednávat o sladké smrti za vlast. Naopak. Připomeneme čtenářům starou vojenskou píseň: „Aj, ty hloupý cibyle, ty nevíš, co stav vojenský je.“

Chceme, aby hloupý cibyl nabyl z kapitol, které hodláme napsati, úplného a jasného poučení o stavu vojenském.

II. Rukování

Odvedení muže na vojnu možno přirovnati k svátosti křtu; je to také nesmazatelné znamení. Odvedenec zaznamená se do kmenové knihy a všechny úřady vedou jej v bedlivé patrnosti. Zvláště první instance politická bdí nad ním dnem i nocí a nedopustí, aby odvedenec zmizel nějakým způsobem ze světa.

Smrt jest vám v patách,

praví inzeráty, doporučující lék proti nervóze. A tak je vojna člověku, jenž byl jednou odveden, neustále v patách. A marný je boj proti, abychom tak řekli, hydře militarismu. Spíše zvítězíš, občane, v půtce s berními úřady, jakkoliv tento zápas vyžaduje muže celého, muže udatného, v boji zoceleného. Tak čas od času se stává, že najednou objeví se v tvém příbytku nějaký magistrátní kmet, který, nasadiv skřípec, táže se: „Bydlí tu nějaký Poláček Karel?“ Když členové domácnosti potvrdí tuto okolnost, tehdy magistrátní stařec udělá nehem čáru na erární cedulce a praví: „Tak mi to tady podepište.“ To se vykoná. I doví se občan, že jest mu jeti přes Velký Osek do Hradce Králové třetí třídou a že jest mu jízdné posečkáno.

Když pak nadejde kritický den, tu ženské nabízejí občanu rukujícímu buchty, mazanec, salám, pokrývku, vajíčka na tvrdo, svetr, polštář na cestu. Občan Poláček Karel, četař v záloze, odmítá i pokrývku, i vajíčka na tvrdo; i pohrdá polštářem, i nechce ničeho slyšeti o salámu; i rozhoří se, slyše hovořiti o buchtách. Neboť praví vojenská píseň:

... doma pečou buchty,
to je pro rekruty,
my jsme starý mazáci.

A je potupno pro četaře v záloze býti považován za rekruta. Poněvadž ženské, od pradávných dob povahy romantické, jeví tendenci utvořiti při odjezdu záložníka četaře plačící skupinu, podobnou oné, jaká se učinila při odjezdu Karla Havlíčka do Brixenu, máme-li věřiti barvotisku, který věnuje svým p. t. zákazníkům firma dodávající uhlí, koks a antracit přímo do domu, ujíždí záložní četař nejhranějším vlakem, kdy civilní obyvatelstvo je ještě ponořeno v hluboký spánek.

O narukujících občanech budiž řečeno v podstatě toto: Rukující muž staví na odiv jarý pohled, který praví, že ve vojenských prsou je skryta veselost orlí; druhdy bylo možno tuto veselost přičísti nemírnému požití lihových nápojů. Valná většina rukujících mívá na hlavě placaté čepice; ostatek kryje se boučkami. Límce se mezi narukujícími zpravidla nevyskytují; koštěný knoflík svírá na ohryzku košili.

Po ulicích shlukují se narukovaní ve valné houfce. Krok jejich je široký, junácký, a branec, nakřivený pod tíží černého vojenského kuffíku, projevuje zpupnost vůči tlustým měšťanům, kteří se obracejí se zálibou za rukujícím houfem. K obřadu rukování náleží potom pokřikování na ženské a prozpěvování bujarých písní. Za pokřiku: „Vojno, povol – hej rup!“ vejdou branci do dvora kasáren. A nyní nastává takzvaná prezentýrka.

III. Prezentýrka

Co nazýváme prezentýrkou? Prezentýrkou zoveme takové výjevy:

Řekli jsme: Za pokřiku „Vojno, povol – hej rup!“ vhrne se zástup narukovavších do dvora kasáren. Tam stojí již valné houfy narukovavších, kteří v prudké debatě vypravují o zkušenostech z války. Celkem však možno pozorovati, že nejhorlivěji věnují se jídlu. Otvírají kuffíky, rozbalují mastné papíry a krájí pokrm mohutným zavírákem. Zkušenosti ze světové války velí, aby nůž byl opatřen kroužkem a připevněn šňůrou k oděvu; rovněž aby peníze před spaním ukládaly se pod hlavu; tak jako na jídelní příbor vyryje se znaménko.

Prezentýrka skládá se ze sezení na kuffících, pojídání zásob z domova, z vykouření nesmírného počtu retek, krájení špeku, lámání buchet, ohlodávání řízků a pak hraní na foukací harmoniku. Nejvíce se však na vojně jí, což konstatuje i ruský spisovatel Kuprin, který praví, že voják jí za pochodu i odpočinku, ba i během odpykávání trestu. Avšak již během prezentýrky poznáme, že z vlastností, které nejvíce charakterizují vojenské zřízení, je

nevýslovně dlouhé čekání a s tím spojený trapný pocit nejistoty, co bude dále. Toto čekání, které ve vojenské mluvě nazývá se „čumákování“ nebo tak nějak, zkracuje se častým odbíháním do kantýny, kdež kantýnský, muž zduřelých tváří a kníru, který hlásá, že jeho majitel je vysloužilý šikovatel, čepuje pivo, jež je bledé a slabé jako chovanky kláštera Sacré Coeur. Kantýna je naplněna hustým kouřem a pustým řevem, jež bychom v tak dokonalé jakosti sotva našli jinde než na vojně. V kantýně dostaneme i buřty, i oplatkové řezy, i vojenské pohlednice, na kterých je vymalován vojín, sedící obkročmo na sudu se sklenicí piva v ruce. A narukovavší sliní inkoustové tužky a píše na pohlednice tyto řádky: „Drazemilovaná manželko a dítky předem přijměte srdečný pozdrav se stálou vzpomínkou jak se pořád máte a co děláte já se mám chválabohu dobře ještě jednou Vás zdraví Váš věrný manžel a otec František.“ Ve vojenském dopisování, podobně jako v moderní poezii, nedbá se interpunkce. – Práví se, že kantýny budou zrušeny a na místo nich budou se zřizovati vojenské domovy, kdež se dostane ke koupí kakao a tkaničky do bot.

Pravý obřad prezentýrky však jeví se způsobem takovým:

Kancelářský lid a takzvaní ordonancové – vojíni to, kteří mají štramácké blůzy po pánech rotmistrech odložené a na hlavě čepice švihácky na stranu nasazené, vynesou na dvůr stůl; pak objeví se kancelářští poddůstojníci a za děsného pokřiku a rámusu počne se vyvolávání jmen a zapisování dat. Zvláštností letošní prezentýrky v Hradci Králové bylo, že záložníci dostali rozkaz, aby namačkali se do jedné místnosti a zuli si boty.

„Proč se zouvají boty?“ táží se zvědavci.

– Protože nás budou měřit.

„A když nemám vojenskou míru, pustí mě domů?“

– Jak bys neměl vojenskou míru, kdyžs sloužil celou válku?

„Tak proč nás měří?“

– Protože jsme na vojně. – To jako by řekl: Ignoramus et ignorabimus. Nevíme a nikdy nebudeme vědět. Jsme na vojně – a tím se vysvětlují všechny záhady...

Mezi obřadem vyvolávání obíhají všelijací svobodníci zástup narukovaných jako ovčáctí psi svěřené stádo. Prezentýrka končí se tím, že poddůstojníci odvedou si záložníky k rotám,

kdež – opět za náramného křiku – dostane se jim ponaučení, aby byli zticha, a mimoto k večeři černé kávy.

Budiž připomenuto, že narukovaní první večer pohrdají vojenskou kávou říkajíce, že doma u mámy mají bílou se škráloupem. Tomuto pohrdání se aktivní vojáci diví a prorocky říkají: „Počkejte, však vy budete ještě rádi kafe pít. U naší koule máte nejlepší kafe, vy moulové. U jedničky je kafe vždycky sladký – to není jako u čtyřky.“

IV. Fasují se vojenské věci

Nejprve musím prohlásiti, že nevím, jak se po československu řekne „fasovat“. Slyšel jsem, že někde říkají „odebíratí“ nebo „přijímatí“, ale tyto výrazy jsou bledým stínem proti pregnantnímu, určitému a žádných pochyb nepřipouštějícímu výrazu „fasovati“. V českých výrazech je sto procent aktivity: avšak vojenské zřízení nepřipouští stoprocentní aktivnost; spontánnost stlačuje se na minimum. Tak tedy ve „fasování“ je asi padesát procent individuální vůle. Do těch padesáti procent náleží fasování chleba, žoldu a jiných požitků; tedy fasování příjemné. Ostatní část fasuňku, a to nepříjemná stránka, je fasování výzbroje, pušky, torny a munice.

Tedy dále: Sotva narukovavší dojdou na cimru (nyní světnici) a vyhlédnou si lůžko (dříve kavalec), otevřou se dveře a služba (dříve tágšarš) zařve hlasem bizona, jenž prchá před lokomotivou pacifické dráhy: „Tak tady!“ – (Již za Rakouska byl výkřik: „Tak tady!“ zvěst věštící zlo a něco nepříjemného pro vojíny.)

„Tak tady!“

zařve služba, „všecko do kanceláře pro věci!“ – Pomalu, velmi pomalu hrnou se narukovavší ven, napomínajíce se vzájemně: „Jen pomalu, mládenci! Času dost! Nežeňte se do neštěstí!“ Úsloví „nežeňte se do neštěstí!“ je zásada platná pro všechny vojáky všech časů a pro všechny armády světa. Jen pomalu, však my tam dojdeme a ještě toho užijeme, že budeme mít všichni dost! – A tak shromáždí se civilové před skladištěm a tam jeden kancelářský vyvolává jména a druhý dělá do archu čárky u každé vydané součástky výzbroje. A všechny předměty zabalí do stanového plátka („celty“) a udělá uzel a tak, podobaje se čeledínu, jenž dostal na hodinu výpověď, vrací se muž na cimru. Tam rozloží svoje poklady na kavalec, nerozhodně

přešlapuje a prohlíží jednotlivé části munduru, škrabe se za uchem a říká: „Sakramentský život!“

Vždyť také vojenský mundur je něco tak podivuhodného, že ani tropická příroda, která oplývá nejgrotesknější fantazií ve vynalézání tvarů a barev, nevymyslila by něco podobného. Především barvou podobá se řece, na níž leží chemická továrna. Vojáci minulých věků zanechali na munduru svůj pot, zbytky menáže a vůbec všelicos erárního, co dohromady tvoří takový pestrý shluk barev jako národnostní mapa Republiky československé. Druhá zvláštnost vojenského oděvu je ta, že osud nikdy nedovolí, aby dlouhé kalhoty dostal dlouhý voják, širokou blůzu měchatý muž. Tak je to psáno v knihách osudu a tak velí záhadná, ba mystická škodolibost vojenského zřízení, aby tlustý chlap se škrtil v úzké blůze, aby dlouhému člověku lezlo z rukávu chlupatý předloktí a na krátkém vojáčkovi splývaly harmonické záhyby na nohavicích, podobny jsou mírně zvlňnému pohoří Českomoravské vysočiny. Jiná vlastnost vojenského oděvu je, že buď vůbec nemá knoflíků, nebo v nedostatečném počtu, anebo jen takové, které čekají na vhodnou příležitost, aby mohly upadnouti a zakutálet se pod kavalec. A ty boty! Můžeme vůbec k něčemu přirovnati vojenské boty? Vypravuje se o vojenských bagančatech legenda, že v ministerstvu národní obrany vládou dva duchové, kteří určují velikost vojenských bot. Jeden rok panuje Malý duch, který velí, aby se po celý rok dodávaly armádě malé botičky. Po roce předá vládu Velkému duchovi, pod jehož žezlem šíjí se bagančata pro zemi Obrů, kterou navštívil Gulliver na svých cestách. A lakotný kupec Kásim z pohádek Tisíce a jedné noci, spatřiv na nohou vojínových erární boty, hnal by se po nich s nářkem: „Vzali mi moje opánky!“ Pohled na lidi, kteří si právě oblékli mundur, je nezapomenutelný. Z civilů, z jichž oděvu mohl jsi poznati charakter, zaměstnání, ba i osobní záliby, stávají se rázem jacísi šediví hranatci, a jejich krok nabývá okamžitě klátivou pomalostí tažného dobytka.

A tak poznáme, že povídku o švarném vojínovi, který kazí děvám mládí květ, dlužno odkázati do říše bájí a pověstí slovanských.

V. Kasárny v Hradci Králové

Kasárny jsou zvláštní druh výtvorů stavitelských. Nezdá se, že by je stavěl architekt. Je to inkarnace ducha nevýslovně ponurého, nepřítele božího světla, vzduchu a veselosti. Ten, jenž budoval kasárny, byl asi toho mínění, že vojna je kriminál, kterým se trestají bezúhonné

občanské osoby. Nikoliv, kasáren nebudoval stavitel. Plány navrhl asi profous a stavěli poddůstojníci z povolání a četníci.

Hradec Králové jest město bodré, syté, veselé. Není cizince, který navštívív je, odepřel mu svých sympatií. Dýše přívětivostí a libuje si v eleganci. Hradečtí domorodci vzbuzují jaksí představu, že nadmíru milují vejražkové buchty; a říká se jim „votroci“, což ale není nadávkou, nýbrž znamením, kterým se Hradečáci v cizině poznávají; „votrok“ je láskyplná přezdívka, kterou má čest nositi pouze Hradečák a jen výjimečně uděluje se cizincům, kteří si zasloužili úcty Hradeckých.

Hradec je město pokrokové, což dokazuje se zejména tím, že hradecké dívky počaly neohroženě nositi mikádo, i garsonku, i tutankamen již v dobách, kdy Pražanky, listující v módních časopisech, křížovaly se nad touto bezbožnou módou. A jak Hradečanky v otázce účesu, tak i Hradec Králové ve všech směrech pokroku kráčí v čele venkovských měst; a Bůh mu za to dává bujeti jako cedrům libanonským a popřává mu netušeného rozkvětu; neboť velmi miluje „votroky“ a shlíží na ně laskavým okem.

Nedá se však říci, že by Hradec pro shon za velikostí, moderností a rozvoj průmyslu zapomínal na odkazy našich předků. Obchod, průmysl, peněžnictví a moderní podnikání je obsaženo v nové čtvrti. Ve starém městě však pěstuje se tradice, staré živnosti a slovanská družnost. Jsou tu zájezdní hospody v barokních domech, před kterými by mohl zastaviti dostavník, jenž je bachratý jako nákladní loď brazilské, a z toho dostavníku mohl by vystoupiti pán v nízkém bílém cylindru a s fatrmordy, jenž galantně podává ruku dívce se zvonovitou sukni a v kloboučku „Alt-Wien“. V těchto hospodách žijí tlustí hostinští, širokého, harašivého smíchu, kteří si tykají se svými hosty a zajímají se o úrodu. V těchto hospodách nalezneme nejen sádrové sošky ševcovského kluka s nápisem „Kadet z Kopníku“, ale i harfenici, která doprovází hrou na královský nástroj dva houslisty s pleší a kníry. Refrén zpívá harfenice smutným hlasem, připomínajícím harfenice z doby rozkvětu romantismu. Mimo tyto hudebníky zjevuje se tu citerista, který mňouká na svůj nástroj „M'caj – m'caj – m'caj – caj“ a jiné písně tohoto druhu. Když muzika hraje do tance, tu vstane tlustý hostinský, pokloní se elegantně jedné z přítomných starších dam a již krouží s ní vlnadně kolem kulečníku. Co se týče kulečníku, tu jest prohlásiti, že má koule tak šiшатé, že dovedou na něm hráti pouze selští synkové, kteří jsou zvyklí zápasiti s nepravidelností přírodních zjevů. V těch hospodách scházejí se vojíni a záložníci a ti dají si pivo a zpívají se zamhouřenýma očima „Keď já smutný půjdem“ a „Nechtěla jsem, musela jsem k oltáři kleknout, dva prsty

zvednout, na tebe, milý, zapomenout“. A dozpívavše ťukají si sklenicemi a volají: „Nazdáár!“ a hned nato spustí: „Ať žije ducha tvého zář!“

A v tomto přívětivém městě je několik kasáren, z nichž nejchmurnější jsou Stará kasárna, která jsou černá jako tmavý hrob, ve kterém odpočívá dívka miláčkem zrazená a o věneček připravená. Je to budova baladicky pochmurná jako hrad loupežných rytířů; jako by byla určena k tomu, aby tam penězokazové provozovali svoje nekalé a černé řemeslo.

Avšak uvnitř panuje takový světský ruch, pohyb, halas a rámus jako o výročním trhu. Křik, jak praví Machar, je solí vojenské disciplíny. Vojíni naplňují slamníky hulákající. S rámušem vyvolává služba marody k prohlídce nemocných. Do strážní služby a ani pro oběd nejdou vojáci zamlkle, ale s hlaholem. Vymřeli oni mírní centurionové z Písma, kteří kázali pouze: „Jdi“, a šlo se. Tenkrát panovaly ve vojenství jiné poměry. Dnes káže se místo: „Jdi“ – „Všecko ven! Koukejte, ať se hnete, nebo vám přidělám nožičky!“ Tak a podobně káží dnešní centurionové.

Nová doba přinesla tendenci zdobiti stěny kasáren podle hesla „Zdobme své příbytky“. – Takže vidíme na chodbách obrazy kulometu systém Schwarzlose, průřezu Janečkova ručního granátu, vedle toho Lešetínského kováře, jenž má bílý plnovous a vrhá se s kladivem na četu vojínů, Úprkovu Pout' ke svatému Antoníčku a mravoučné nápisy pana Husáka, výrobce nábytku a dobrobojce. Nezapomeňme na věšáky, na nichž jsou zavěšeny pušky. Tolik bychom asi řekli o starých hradeckých kasárnách.

VI. Kanceláře a lid kancelářský

Nuže: Vojenské kanceláře skládají se zpravidla ze dvou světnic. První je úplně temná jako minulost mezinárodního dobrodruha; tam se fasuje výzbroj. Druhá světnice jest vlastní kanceláří.

První, co nám v kanceláři padne do očí, je kavalec. Jeho slamník vyznačuje se tmavohnědými skvrnami: Před dávnými lety rozlil písař snídaje černou kávu. Jinak není na kavalci ničeho, až na nakrojenou věku komisárku, jídelní příbor a rozečtený román. Písaři jsou totiž lid sčtělý, který se zálibou čítává Klicperovu Jindru a rozsáhlé romány p. Bohumila Brodského, nehledě k tomu, že si libují v knihách kouzelnických jako Malý Bosco nebo Praktický magnetizér.

U stolu sedí vytáhlý jinoch s pečlivě navinutými kamašemi. Linkuje cosi se starostlivou tváří. Na temeni mu sedí chocholka jako papouškovi kakadu. Do čela padá mu kadeř. Pak tu přebývá rotmistr, který má na stole hromadu spisů, služebních knih, v duši pocit odpovědnosti a v srdci trpkost, že nemá žádného uznání. Někdy přichází sem důstojník. Posadí se rozkročmo na židli, a pošviháváje bičíkem, oddává se myšlenkám o finanční krizi.

Dlužno pověděti, že kancelářský lid jest zpupný lid. Na rámusu, který se rozléhá po chodbách kasáren, má nemalý podíl. Postaví se přede dveře a zařve: „Služba!“ a všecko strne úžasem. Je to lid proto zpupný, poněvadž patří k stavům privilegovaným. Písaři mají tradicí posvěcené právo na polévku svrchu, tlusté maso a lepší mundur. Historie privilegovaných vojínů je vyplněna bezpříkladným zápasem proti předpisům o stejnokroji. Ani nejkomisnější rakouský plukovník, jehož kníry byly nabity strašlivou erární elektřinou a kterému byl služební řád knihou knih, koránem a nejvyšším zákonem, nedovedl přinutiti kancelářský lid, aby neměl límce vyšší tři a půl centimetru. Naopak mívají písaři límec u blůzy podobný rouře, čímž krk kancelářského vojína nabývá délky šíje ibisa posvátného, jenž stojí o jedné noze na břehu řeky Nilu, dumá o starých časech, kdy Egypťané prokazovali jeho předkům božské pocty. Jízdecké kalhoty lidu kancelářského jsou zpupnost sama; pohled na ně vyvolával v rakouských duších starých důstojníků zuřivost. I umírali předčasně tito staří pánové a předstupovali na věčnost před tvář Nejvyššího s fialovým obličejem a naježenými kníry; zpupné jízdecké kalhoty zasadily jim smrtelnou ránu.

To, co platí o kalhotách, sluší říci i o čepici. Čapka nesedí na hlavě písaře kancelářského, podobna jsouc kastroli. Ale čtverácky je posunuta k uchu, aby bylo zřejmo, že písař je vojín, kterého vojna nerozhází; není bojovník, ale fešák; bojovníci jsou pouze hlavy s kastrolem na hlavě. – Proto služební řád zakazuje fintivost a fešáctví; neboť oslabuje bojového ducha; šikmo nasazená čapka hodí se pouze pro zázemí.

VII. První noc

V klenuté světnici uprostřed stropu visí elektrická lampička. Osvětluje spoře rozsáhlou místnost. Je kalná prachem; zdá se, že není jejím úkolem svítiti, ale vysílati pološero. V tabákovém dýmu mihají se polosvlečené postavy. Vojáci chystají se k spánku, ale s tak nerozhodným výrazem, jako by se vydávali v nějaký nejistý podnik. Zkoušejí slamník, jako když lékař mačká člověku trpícímu zácpou břicho.

Však také vojenský slavník je předmět v mnohém směru pozoruhodný. Není stvořen proto, aby poskytl odpočinku unavenému tělu. Naopak: jeho charakter je zlovolný. Je nepřirozeně vzdušný jako člověk umírající cholerou. Chrástí jako kosti umrlcovy. Pozornosti zasluhuje také podhlavník, jenž za Rakouska nazýval se „kolpostr“, což je zkomolenina z německého Kopfpolster. Podhlavník je tvrdý jako kámen, jež vyvolil si patriarcha Jakub k odpočinku, když byl jej předtím polil olejem, pro krásné sny. Kolpostr ve své komisi zlomyslnosti se snaží, aby způsobil vojínovi všemožné nepříjemnosti. Však také předvídaví a rozšafní záložníci přinášejí si z domova pruhované podušky. Kdo zapomněl, ten se strašným proklínáním hodí podhlavník na zem a dá si pod hlavu tornistru. – A přitom je nesympatický podhlavník i se slavníkem předmětem zvláštní péče výkonných rotmistrů a velitelů světnice. Na lůžko si během dne nesmí nikdo lehnout, aby slavník neztratil své půvabné tvary. Neboť podle názoru intendance musí žít v plné svěžesti a kráse nejméně třicet let. Ale jeho život je delší. Život vojenského slavníku je věčný jako carství, samovláda a juchtové boty.

Vojáci sedí na kavalci, zouvají boty a odvinují onuce. Zívají, podrbávají se v týle. Avšak dříve než ulehnu, vytahují z kufříku slaninu, chléb, buchty a řízky, krájejí zavírákem a žvýkají. A když ulehnu, neopomenou říci: „Hrom do civilu – zlatá vojna!“

A pozoruj, jací lidé se tu sešli. Tam u dveří leží človíček, nepatrný zakrslík. Již první den vyfasoval přezdívku Švejk. Prodává v civilu na poutích lepkavá cukrátky a naložené okurky. Vedle něho jeden, dva, tři, čtyři Němci. Vousatý haluzák z hor, tlustý hostinský, sedlák, jehož obličej je pokryt rezatými pihami, a nějaký zamračený člověk. Pak dva frajtrí, železničáři. Hrozní mluvkové. – Jeden z nich má břich jako hanácké panáček a hloupé, vykroužené oči. Potom rotný v záloze. Malíř štítů. Říká, že dělá čistou práci a že ho vojna neživí. Samí dělníci, sedláci a řemeslníci; tři financí a jeden ponurý soukromý úředník. Pochybuji, že mezi těmi dvaatřiceti chlapy, kteří tu leží na kavalcích, je nějaký milionář nebo člen Akademie.

V devět hodin přichází služba a praví: „Tak, páni, zhasnout a spát!“ Pak odchází, ale poněvadž dveře se špatně zavírají, musí s nimi hlučně prásknouti.

Je tma a sychravo. Pokrývky páchnou hnusně plísní a naftalínem. Tento zápach mísí se s ostatními zápachy; a to dává dohromady pravý vojenský smrad. A tak pomalu vojáci usínají. A ve spánku pískají nosem jako flétna, chrupají jako noha v písku, chrochtají jako podrážděný ježek; i mlaskají nespokojeně. Kdosi volá žalostně ze spaní: „Mařenko! Kdepak jseš s tou vodou?“

VIII. Reminiscence

Chce se mi něco povědět o vojně ze starého Rakouska, aby čtenáři mohli srovnáním zjistit, jak znamenitý je rozdíl mezi starou válkou a válkou československou.

A tak zaznamenávám, že v čase míru dělili se aktivní vojáci na tři druhy: 1. rekruty, 2. bundáky, 3. staré mazáky.

Co povíme o rekrutech? Rekrutem byl voják po celý první rok. Stálý přídomek rekrutův byl „umazaný“ a „ušatý“. Skutečně: Rekrut byl nešťastný tvor; jaksi šišatý, sukovatý, neohoblovaný a světu nepodobný. Erární mundur visel z něho zplihle, beznadějně. Po celý volný čas čistil svoji uniformu s trpělivostí velblouda; všecko marno. Byl pořád umouněný a skýtal tristní pohled, což vzbuzovalo u představených slepou zuřivost býka. „Ušatým“ pak nazýval se proto, že každému nováčkovi odstávaly uši. Tento zjev vysvětluje se tím, že bravec musel mít do hola ostříhanou hlavu a potom že vyfasoval nesmírně velikou čepici, ve které by celá hlava zmizela jako voda v písku – kdyby se včas nezastavila o rekrutovy uši. Budily tedy rekrutské uši pozornost již svým zvláštním vojenským určením.

Podle vojenského určení byl rekrut, jakkoliv osoba nejnižšího vojenského řádu, vysoko nad civilní osoby postaven. Na vojně však byl v převelikém opovržení všech starších vojáků. Nejvíce protiventství bylo rekrutovi zakusiti od profesionistů, to jest od ševců a krejčích setniny. Zvláště ševci byli na rekruty velicí rasové. Vojenský švec je povaha pánovitá. Je si dobře vědom svého významu: Opravuje nejen vojenská bagančata, ale šije i extrovní botičky pro jednoroční dobrovolníky, i důstojníky, i vojenské paničky a slečny, ba i pány šikovatele. Rekrut je povinen, vejda do ševcovny, pořádně a podle předpisu se zahlásit: „Pane švec, poslušně se hlásím do cimry!“ Hlášení musí býti samozřejmě štram. Jinak švec pošle rekruta za dveře a poručí mu, aby se hlásil ještě jednou a pořádněji. To je také jediná příležitost, kdy vojenský švec může manifestovati svoji moc. Od bundáků se hlášení nedočká, tím méně se mu budou hlásiti staří mazáci.

Bundákem nazýval se voják v druhém roce. Byl to vojenský tvor již dokonale vyvinutý. Vyznačoval se jistou liberálností vojenské povahy a dával najevo, že vojnu nežere. Před rekruty vypravuje romantické povídky z vojenského života, ze kterých vysvítá neobyčejná chrabrost vyprávějího vůči představeným. Čím je rekrut ušatějším, tím jsou ony povídky divočejší. Není-li starých mazáků nablízku, tu neopomene bundák dát k lepšímu neslýchaný a dobrodružný příběh o tom, jak zbil jednoho šikovatele, který mu chtěl „zdvihnout mandle“. Je

samozřejmě, že taková divoká povídka náleží do říše bájí a pověstí slovanských a může se vypravovati jen před skutečně zelenými rekruty.

Nejušlechtilejší a nejdokonalejší výkvět vojenský byli však *staří mazáci*. Byli to vojíni, které nazývá literatura švarné. Těšili se mnoha privilegiím. Směli si dát „přeštěknouti“ mundur. (Přeštěknouti – přešítí.) Na čepici směli nositi „kohoutka“. To jest důmyslně zmačknutá čepice kolem jablíčka. Nikdo neuměl si tak upravití faldy na mantlu jako starý mazák. Dále museli býti staří mazáci pod dekou teprve v devět hodin a pět minut. Uléhali, majíce hrdinné kníry pod páskou. Staří mazáci směli se pohrdlivě vyjadřovati o jakosti menáže. Hymna starých mazáků byla:

Nás, starejch mazáků, nás je málo,
nás je málo a nás je málóóó! –
a proto nám říkají stará páro,
holá, holá,
stará páro!

Tato hymna pěla se v kantýně s čepicí na stranu, s rozepnutým límcem a melancholickou vláhou v očích. Zpívali ji pouze staří mazáci; bundáci směli se připojiti pouze na zvláštní dovolení; rekruti pak nikdy, nikdy! Pouze druhou sloku mohly všechny tři druhy vojínů společně zpívati:

Těch mladejch votroků, těch je více
a těch je více a těch je vícééé! –
počítá se jich na tisíce,
holá, holá,
na tisíce!

Starý mazák vyznal se dokonale ve všem. Věděl, co vojna obnáší. Ba mohl dokonce pohrdati frajtry, nazývaje je „neštětím armády“. Vztah starého mazáka k frajtrovi je vyznačen řeholí: „Frajtr není žádná šarže – hej rup!“

Všelicos si mohl starý mazák dovoliti, neboť věděl, že –
... za pár pudem domů,
do vojny sto hróóómů,
v civilu si budem zupačit.

Naše příští kapitola bude uvažovati o stavu svobodníků – frajtrů.

IX. O stavu svobodníků

V jedné novele Kuprinově čteme: „Svobodník Noga, předzpěvák setniny, spustil vysokým tenorem...“ Přiznávám se, že nic mě tak neuvedlo v podivení jako tato věta. Jakže? I v ruské armádě byli svobodníci předzpěváky setniny? I tam zpívali vysokým tenorem? A co nadto: což i ruský frajtr měl přezdívku Noha?

Musíme totiž vědět (vy, kteří nevíte, co je vojna), že Bůh, stvořiv svobodníka, obdařil jej takovými podivuhodnými vlastnostmi, že naráz rozlišil jej od ostatních vojínů. Způsobil, že frajtrovi narostly dlouhé nohy anebo velké břicho; dopustil, aby měli nevymáchanou hubu a lhali jako Gaskoňci. Naproti tomu však má dar zpěvnosti; ve všech armádách světa zahajuje zpěv na pochodu. Je-li povel „zpívat!“, tedy svobodník pošine svoji čapku na stranu, junácky rozpřáhne se do prázdna a spustí:

Ráz – dva! –

Pěkně na chodníček

svítil mně měsíček,

když jsem šel za svou milou...

Říká se, že kdo zpívá, je dobrý člověk. Špatní lidé nemají písní, praví přísloví. Nikdo ovšem nemůže tvrdit, že by svobodníci byli vesměs špatní lidé. Na druhé straně je pravda, že nikdo nezpůsobil na světě tolik nedorozumění jako právě svobodníci. Ne snad ze zlé vůle – Bůh uchovej; ale tak... z jakéhosi tajemného určení. Zdá se, že svobodníkům vložily sudičky do kolébky nešťastný dar, aby věci zmotali a vyvolávali paniku. Za války se říkalo, že světovou vojnu způsobili frajtři; potom, že se válka nemůže skončit, protože frajtři sežrali mír. Pošleš-li svobodníka s mužstvem na hlídku, buď jist, že ztratí polovičku lidí. Anebo postaví stráže a zapomene, kam je postavil. Nebo se ztratí sám, a to tak záhadným způsobem, jako by se rozplynul v nic. – Jeden ruský legionář, když uvažovalo se o tajemném poslání svobodníků působit nepředvídané věci, dal k lepšímu historku, jejímž hrdinou nemůže být skutečně nikdo jiný než frajtr:

„Jestlipak víte, kamarádi,“ vypravoval, „že u naší roty byl jefrejtěr, který by se málem oběsil na šavli? Koukáte, co? Myslím, že by to žádný z vás nedokázal. Ale už je tomu tak. Bylo to

takhle v noci v jednom sělu, už se nepamatují, jak se ta dřevěna jmenovala. Najednou přijde povel, že máme šturmovat. Měli jsme kozácké šavle, co visí na tom dlouhém řemeni. Tak jak v té tmě skáčíme přes plot, tu se našemu frajtrovi vzpřímila šavle mezi laťkama a on se zapletl do řemení nějak tak divně, že kdyby jiný člověk moci to chtěl, nikdy by toho nedokázal. Řemení se mu omotalo kolem krku a on se počal dusit. Vysvobodili jsme jej, když už sípal. Od těch časů, když jsme jej potkali, ukázali jsme mu šavli, a on se hrozně zlobil...“

Nepochybuji, že tato historka je pravdivá. Mnoho podivuhodných událostí přihodilo se ve světové vojně. A na těch nejpodivnějších měli svobodníci velký podíl. Vím to ze zkušenosti: Byl jsem celý rok svobodníkem.

X. Ráno

Za Rakouska vtrhla inspekce za ranního šera do cimry a řvala děsným hlasem: „Auf! Auf! Tááágvach! Vstávat! Bude se to bourat! Pro kafe! Kdo se hlásí k raportu, kdo je marod?“

Za republiky, jejíž zřízení vojenské vykazuje, jak jsme již uvedli, pronikavé změny proti starému režimu, huláká za ranního šera inspekční vojín děsným hlasem: „Páni, dámy, beseda začíná! Vstávejte, žoldnéři! Bude se bourat! Pro kafe! Kdo se hlásí k raportu, kdo je nemocný?“

Ale společné má stará i nová vojna to, že inspekční vojín, chodě od lůžka k lůžku, stahuje pokrývky z vojínů, lomcuje jim nohou a pronáší odvěký vojenský žertík: „Franto, vstávej, jsou tady s kozou!“

Za Rakouska i za republiky jsou mezi desátníkem ode dne a velitelem světnice spory ohledně probouzení vojínů: Velitel světnice, odvolává se na ustanovení služebního řádu, žádá od služby, aby nejprve postavila se do pozoru u jeho lůžka, zasalutovala a hlásila: „Pane veliteli světnice, poslušně hlásím budíček!“ Načež velitel světnice měl povinnost vzbuditi podřízené mužstvo. Toto psané právo naráží však na právo zvykové. Tradice dovoluje veliteli světnice, aby pohověl si na kavalci o několik minut déle než ostatní mužstvo; a setrvá tak dlouho na lůžku, až mu jeho osobní služba přinese černou kávu.

Vojíni se probouzejí, poškrabují se ve vlasech, krkají, zívají žalostným hlasem, jenž rozléhá se jako houkání sýčka v českých lesích, chrchlají a umělecky odplivují do dálky. Pak sáhnou

na věšák po čepici a vytáhnou odtud špačka cigarety. Odedávna byl záhyb na čepici zásobárnou pro nedopalky, ačkoli předpisy o výzbroji vojinů to nepřikazují.

Hned první den propuknou spory o to, kdo půjde pro kafe. Na „basu“ položí každý vojin svou misku ochotně; pak ale, jde-li o to, kdo půjde ke kuchyni, zatváří se nepřítomně. Ozvou se četné hlasy, které říkají, že je to ostuda, takhle se dát prosit. Velitel světnice pokřikuje z kavalce: „Tak, mládenci, vezměte dva tu basu.“ Ozvěna praví: „Tak, mládenci, vezměte dva tu basu.“ Jeden hlas je, že je to hanba, že nikdo nechce pro kafe. Tohle by nemělo být mezi starými válečníky. Nejvíce se ozývají dva tlustí frajtrí. Vynořují se vzpomínky o tom, jak za starého Rakouska chodilo se pěkně po pořádku pro menáž. Nikdy prý nebylo sporů; velitel světnice měl notes a v něm měl zapsáno, kdo už byl pro menáž a na koho je teď řada. To, že nikdo nechce jít pro kafe, vysvětluje se poválečnou demoralizací.

Konečně jeden četař s desátníkem uchopí basu a s výrazem křesťanských mučedníků, kteří jdou do arény, aby podstoupili smrt za víru, domnívají se, že jejich příklad otřese otrlým srdcem vojinů. Ale velmi se mýlí; ani hrdinské odhodlání šarží nemůže otřásti otrlým srdcem vojinů, jde-li o nějakou práci.

Pak nastává stlaní lůžek. Ó, toho skládání pokrývek! Nikdy jsem nemohl vniknouti v tajemství tohoto umění. A žádný z bývalých jednoročáků toho nedokáže; prostě nenaučí se tomu, aby pokrývku složil umně jako desky knihy, jejíž listy tvoří prostěradlo, a to všecko nebylo širší ani delší délky bodla. Stojí nad chumlem pokrývky a prostěradel a bezradně vzdychá. Až přiskočí jeden vojin, podívá se zachmuřeně na ten nepořádek, pak odstrčí člověka stranou a řekne: „Jdi pryč!“ A vezme lože tvoje, položí je na stůl, udělá to takhle – onakle a najednou odvede ti úhlednou knihu geometrické souměrnosti. A ty mu dáš retku, a to je záloha na mzdu; neboť onen vojin, který ti složil pokrývku, dal tímto úkonem najevo, že vstupuje do tvých služeb jako pucflek.

XI. O stavu kuchařů

Výkonný rotmistr otevřel dveře a zvolal: „Tak tady! Kdo chce jít ke kuchyni za špekouna?“

Nějaký maník, který do té chvíle ležel na kavalci břichem vzhůru, setrvává v klidu jako nažraný krokodýl, a pohlížel ke stropu, obrátil se ke stropu a zachrochtal: „Tady!“

„Jak se jmenujete?“ tázal se rotmistr.

„Kunc Jan,“ odpověděl maník posadiv se s těžkým povzdechem.

„Tak se seberte a jděte ke kuchyni,“ rozkázal rotmistr a odešel.

Jak je to na vojně všechno náramně jednoduché! V civilu hledá se kuchař inzerátem. Vykáže se hromadou vysvědčení. Líc civilního kuchaře je růžová, jako by byla upěchována z mandlového těsta jako ona prasátka pro štěstí, která vidíváme ve výkladech cukrářských krámů. Na břicho má tlustý zlatý řetěz. Rozšiřuje kolem sebe jakousi delikátní vůni. Překonává vlnadností a elegancí i taneční mistry.

Avšak na vojně nazývá se kuchař zpravidla Jan a jeho tvář je opuchlá, jako by byla poštipaná od vos a otok zastydl. V této tváři sedí dvě očička, která podobají se hrozkám v bábovce. Jeho jediná kvalifikace k úřadu kuchaře je odpor proti execírce a úplné nedbání tělesné kultury.

Nikdo ještě nespatriil vojenského kuchaře, že by, chystaje se k vycházce, vstoupil do lázně, potom oblékl hedvábné prádlo, vzal si extrovní uniformu, postříkal se voňavkou z flakonu, manikúroval si nehty a prohlédl se před odchodem v okrouhlém zrcadle z benátského broušeného skla. Naopak. Jeho oči jsou slepené tukem a ospalostí. Je asketa a pohrdá světskou marnivostí. Drží se přesně služebního řádu, který zakazuje vojínům fintivost; nedbá služebního řádu, který přikazuje vojínům tělesnou čistotu. Všecky výtky v tomto směru odmítá a s unaveným gestem, které praví: „Jaképak štráchy s námi! K čemu paráda pro těch pár let, co tady ještě budem?“ A svalí se pod vůz do sena, a tam spí tak dlouho, až jej probudí služba, že má vařit kávu.

„Drazemilovaná manželko a dítky, předem přijměte srdečný pozdrav se stálou vzpomínkou, mám se dobře, jsem u kuchyně,“ psával kuchař z pole domů. Bylo však zbytečno psáti, že je u kuchyně! Lístek polní pošty vykazoval otisky prstů a byl zašpiněn jako bankovky koňského handlíře. Zevnějšek kuchaře charakterizuje anekdota: Důstojník potká špinavého vojáka. „Chlape!“ zařval. „Jak to vypadáte? Jste snad kuchařem setniny?“ Skutečně. Blůza špekounova je v jistém směru pozoruhodnost. Je rozedrána jako prapor vítězného vojska. Vykazuje duhový smalt omáček, které na blůzu nakupily věky a služba vojenská.

Vojenský kuchař není charakter. Je přístupen protekci a nepotismu. K vojínům panského stavu, písarům z kanceláře, ordonancím, pucflekům a jiným vynikajícím osobnostem je úslužný, a pokud se to s povahou kuchařovou vůbec snáší, i přívětivý. Jim sbírá polévku

svrchu a schovává tlusté. Nejvíce odbývá vojíny, kteří přišli hladovi ze strážní služby. Těm dává oběd studený a cynicky odmítá jejich nářky.

Aby zvláště miloval práci, to nemiluje. Nejvíce se štítí nošení uhlí ze sklepa, štípání dříví a škrábání brambor. K takové práci komandují se marodí anebo obyčejní vojíni, kteří přišli právě ze cvičiště.

Když rotmistr angažuje takového Kunce Jana ke kuchyni, tu ostatní vojíni napomínají jej slovy: „Tak pamatuj, z čeho jsi vyšel! Nezapomeň, že jsi z naší cimry, až půjdeme k menáži!“ – „To víte!“ ujišťuje je Kunc Jan. Ale běda! Brzy zapomene, z čeho vyšel. Zapomene, že je z rodu nízkého; a pohrdá svými bývalými kamarády. Zato však pád vojenského kuchaře je strašlivý. Zbaven svého úřadu, a byv znovu uvržen mezi ostatní vojíny, je předmětem velkých příkoří. Trpce pyká za svoji hrdopyšnost a stranického ducha.

XII. Mytí

Vojíni sedí na kavalci, mají čapku na stranu, a vážně chmuříce tvář, foukají do černé kávy a přikusují chleba, který včera vyfasovali. Všimli jste si, že venkovský člověk, foukaje do polévky nebo do kávy, bere na sebe solidní tvářnost jako člověk, jenž hodlá podniknouti něco pořádného? Dopijí, udělají „uf!“, obrátí misku, zaklepou na ni, potom však uchopí mýdlo a ručník a běží k umývárnam.

Na vojně to, milí lidé, není tak jednoduché, chcete-li se umýt. To není civilní mytí. K umývárnam běžíte za ranního šera dlouhou tmavou chodbou, pak uhnete napravo, potom zase běžíte dlouhou chodbou, klušete v řadě pěkně jeden za druhým, majíce ručník pod paží; najednou ucítíte známý zápach lyzolu: tady je to; vpředu jsou umývárny a vzadu záchody.

Tady máte příležitost konstatovati rozdíl, jak se myje vousatý záložník a jak oholenec. Vousatý záložník, který má doma živnost a děti, přistupuje ke kohoutku s nedůvěrou. Nesvlékne vestu, ani pletenou halenu, kterou má pod ní. „Nenachladím se,“ umiňuje si chmurně, „mám doma živnost a rodinu. Nedám se na vojně připravit o zdraví.“ A opatrně smočí si vousy. Ale oholenci počínají si furiantsky, a svléknou si dokonce košili a dávají si stékati chladnou vodu po zádech. Pokřikují vesele „Brrr!“ a stříkají kolem sebe vodou jako zertovná štěňata. Vousatí záložníci pohlížejí na toto počínání nedůvěřivě; vědí, že si člověk má vážiti zdraví.

Při mytí se pravidelně stává, že se někomu ztratí mýdlo nebo ručník. To je už na vojně odedávna zavedeno. Avšak připomenouti tu sluší, že pouze oholenci zjistí ztrátu některého kusu majetku; vousatci nikdy. Jsou na svoje věci velmi opatrní. Mají doma živnost a rodinu.

XIII. Nástup

Sotva jste hotovi s mytím, už zase vřítí se do světnice služba s hrozným pokřikem: „Stroj se! Opasek, sumky, pušky a všecko na dvůr!“ – Velitel světnice: „Tak, páni, honem, honem! Opasek, sumky, pušky a všecko na dvůr!“ „No, no!“ bručí záložníci. „Jaký tady honem-honem? Jen pomalu na nás. Stará vojna není žádný rychlík! A vůbec: Copak jsou to ty ‚sumky‘?“. – „Sumky?“ povídá velitel světnice, různolící aktivní svobodník. „To máte, jak jste tomu říkali za Rakouska, ‚patrontašky‘.“ – „Aha!“ kývají záložníci. „Tak to řekni zrovna a mluv s námi česky!“

Aby se dokázala platnost řehole: „Stará vojna není žádný rychlík,“ tož tedy oblékají si vojíní výzbroj s náramnou váhavostí a s jistou obřadností, jako když strojí kostelník velebného pána na mši. A ekonomie vojenské služby žádá, aby teprve když jsou ustrojeni a když služba již velmi netrpělivě hartusí, odebrali se na malou stranu.

A dole na dvoře velí se: „V trojřad nastoupit!“, při kteréžto příležitosti se konstatuje, že za Rakouska nebylo žádného trojřadu, ale pouze obyčejný „Vergatterung“, pak se poručí vojínům, aby se vyřídili, to bylo za starodávna také, i to strkání a herdy, které při tom vyřizování vojíní udělují. Pak výkonný rotmistr všecko spočítá, a než přijde důstojník, spočítá si je ještě jednou a pak pro jistotu ještě jednou, přičemž zjistí, že má vojska více, než má být, a diví se tomu, nevěda, že mezitím přišli nějakí opozdilci a vtlačili se mu do řady.

Pak přijde důstojník, rotmistr velí: „Vpravo hled“ a hlásí počet mužstva. Důstojník zaševlí rty, načež rotmistr hromově: „Přímo hled!“ a „Pohov!“

Důstojník vytáhne šavličku: „Vpravo v bok!“ a „Pochodem v chod!“ – A už si to neseme.

XIV. Vojenské písně

Není vojenské písně bez prvku erotického. Každá vojenská píseň obsahuje milování, ať již smutné, či žertovné, šalebné, nebo zrádné. Zrádných je nejvíce. Vždyť voják zkazí zpravidla

nějaké děvě mládí květ. V písních hraje vojín roli neodolatelného dobyvatele ženských srdcí; a když připravil dívku o věneček, odmaširuje časně ráno.

Avšak dlužno poznamenati, že za dnešní doby nutno dobyvatelskou pózu vojínovu, jak se jeví v písních, odmítnouti jako pusté naparování. Příčiny milostných úspěchů dřívějších vojáků ležely v pestrém zevnějšku. To je v intencích přírody, která chtěc samce učiniti vábivým, vyzbrojila jej skvělým peřím. Pouze tenoristé mohli se v dřívějších časech chlubit ještě většími úspěchy u žen než armáda. Měli obé, čím vynikají v přírodě samci nad samice: Krásný hlas a nadto oslňovali na jevišti nádherou svých rytířských úborů.

Válka zasadila popularitě vojska u žen smrtelnou ránu. Válka vzala vojínu kouzlo pohlavní dimorfie, pestrosti zevnějšku, a velela mu, aby na úkor parády dbal mimikry, přizpůsobování terénu. Nechť neblýská se svým barevným chvostem, ale ať se přikrčí, podobaje se šedému plazu, do prachu silnice. Dnešní dívka, potkavši vojína, odvrátí se stranou a mimovolně zrychlí kroky. Válečný vojín byl všecko jiného než sličný dobyvatel. Byl to otrhaný vandrák, jenž chodil po domech žebrat chleba.

Tento stav pocítuje se dosti trapně. Neboť pokud nenabude vojsko obliby u žen, pokud nebudou opět vojíni děvám kaziti mládí květ, nebude armáda v lidu populární. Klíč k popularitě armády je v srdcích žen. Což má ale tu dobrou stránku, že pokud nebude se armáda těšiti popularitě, není z psychologického stanoviska možná válka.

Poněkud jsem se odchýlil od tématu. – Tedy spusťme: Ráz – dva!

Pěkně na chodníček
svítil mně měsíček,
když jsem šel za svou milou...

Stůj! Musím hned na počátku poznamenati, že k dívce chodí vojín pravidelně po chodníčku, přičemž mu svítí měsíček. Dívka ale naopak chodí k vojínovi po dlouhé cestě, která

stromama je sázená,
sázela je moje znejmilejší,
když tam za mnou chodila.

Ostatně na vojně není krátké cesty. Každá cesta je dlouhá. Zvláště

Ku Praze je cesta dlouhá,
mně se nestejská.
Ten, kdo neví, co je vojna,
ať si zavejská.
Když jsem po ní chodíval,
měsíc pěkně svítíval, carara –
když jsem přišel do kasáren,
kaprál zavolal.

Zavolal on smutným hlasem:

„Pojď a zastav se!

Raport už je postavený,
čeká na tebe.“

Pan hejtman již přichází,
plnou hubou trest hází, carara –
„Nechodívej za děvčaty,
starej taškáři.“

Aby civilista neřekl: „Pěkně děkuji, to máte na vojně pěkné poměry, když za to, že chodíte za děvčaty, musíte k raportu,“ je tu jiná píseň, která láká civilistu na vojnu tímto neodolatelným způsobem:

Vy civilní páni,
vy byste moc rádi
s hezkými děvčátky mašírovali.
Dejte se na vojnu, máte jich tam dost,
hezounkých děvčátek všeliká hojnost.

Tvrdí se o vojínech, že svoje lásky vybírají z kruhů služebných děvčat. Lidé soudí to podle toho, že vidívají večer vojáky s děvečkou u vrat. V písních však volí si vojín dívku pouze z kruhů vyšších. V písních nechodí dívka svému panstvu pro pivo, při kteréžto příležitosti zastaví se s vojákem. – Naopak:

Znám já jeden krásný zámek,
v němž přebývá má milá.
Ona sedí za pěkným stolečkem,
bílý šátek vyšívá.

Lepší je ti, má panenke,
bílý šátek vyšívat.
My musíme, ubozí vojáci,
časně z rána rukovat.

V glídu stojím jako skála,
v glídu stojím jako zeď –
přiletěla koule rozpálená,
vyrazí mne z glídu ven.

Když mě z glídu vyrazila,
do špitálu mě dali.
Pohleď na mě, má zlatá Toničko,
jak jsem plezírovaný.

Skutečně, zatím co vojíni statečně bojují a krev svoji prolévají, nemají, jak se zdá, dívky nic vážnějšího na práci než vyšívat bílý šátek. Co však dělají s tolika bílými šátký, které vyšily? Věnují je vojínům, a to „na znamení naší lásky, že my svoji nebudem“. A na znamení pohrdání

ten šáteček, cos mně dala,
ten já nosit nebudu.
(A prachsakra, pročpak ne?)
Až já přijdu k svému regimentu,
kvér s ním pucovat budu.

České vojenské písně jsou celkem melancholické. Snoubí se v nich zhrzená láska se vzdycháním nad tou těžkou vojenskou službou. Nenajdeme v nich opěvování statečných činů. V žádné české písni vojenské nenajdeme stopy po onom válečnickém duchu, jak se jeví v německé písni:

Wenn die Kanone blitzt und kracht,
das Herz im Leibe lacht,
da heisst es stramm marschieren,
den Mut nicht zu verlieren.
Legt an, gibt Feuer!

und ladet schnell,
weich keiner von der Stell.

Málokdy se českému vojínovi ta vojna líbí jako v lokální písni královéhradeckého pěšího pluku:

Jaké je to hezké v tom hradeckém městě
u tej naší armády!
Kdo se tam dostane, pamatovat bude
na ten život veselý.
Ráno v pět vstáváme a v šest rukujeme
před ty naše kasárny.
Tam nás četař srovná, bysme stáli zrovna
všichni v jedné linii.
Pak přijde pan vyšší, počet mužstva slyší,
jak mu četař melduje.
Pak si nás prohlídne, šavličku vytáhne
a trochu vyhubuje.
„Doppelreihen rechts – um!“ – Čechům jako Němcům
zní komanda ostrý hlas.
Na komando levou vykročíme nohou
na ten náš execírplac.
Na execírplace to je vám legrace
v glídu execírovat.
„Laufšrit, nídr, fertik!“ – to je pro nás žertík,
nemůžou nás rozmotat –!

Přestože je vojna tak veselá, nemůže se vojín dočkat, až půjde domů. V civilu nebude mít zupáka, který jej sekýruje. Kdo je zupák? Zupák je šarže, která slouží za zupu – vojenskou polévku. Délesloužící poddůstojník. Voják má zupáka rád takto:

Ten náš starej zupák,
ten nesmí umřítí.
Pro něj musí čert
z pekla si přijítí.
Přijde pro něj s vozem

a břinkne s ním vóóó zem,
až se celá Praha otřese.

Až my budeme
z Prahy mašírovat,
pudem hejtmanoj
se za vše poděkovat,
za jeho dobrotu
za jeho slóóótu,
kterou nám ráčil prokázat.

XV. Na cvičišťě

Důstojník zavelel: „Na řemen zbraň!“ a „Pohov!“ Oddíl opouští město, jehož domy mají spuštěné záclony; město spí. Mineme červenou budovu koželužské školy a jsme v polích. Je šedivé jitro; dubnovému dni nechce se vstávati. Po bahnitých lukách vlekou se baladicky útržky mlhy. Po obou stranách silnice trčí topoly, holé jako březová košťata. Tu a tam objevují se již civilní lidé. Dělníci s uzlíky jdou do továrny. Drkotají selské vozy, jež přivázejí do města zeleninu. Kočí, vidouce oddíl vojska, vypínají se pansky, protože se vezou, zatím co voják s břízou šlape prach. Ale vojákům je vesele, neboť svěží jitro jim pročistilo plíce. Podél silnice trusí se opět domky – Nový Hradec. Maličký rotný, malíř štítů, ukazuje na firmy, které maloval. „Podívejte se, tamhleten obchod smíšeným zbožím je moje dílo. Ta hospoda také. Čistá práce, co? Za ten nápis na střeše továrny jsem bral sto dvacet korun a byl jsem s tím hotov za den. Jo, v civilu člověk něco platí...!“ Ti dva tlustí svobodníci rozhovořili se rozjařené o krytinách. Přou se vášnivě, co jest lepší, jestli břídlíce, nebo eternit. Vida, už děti na kolech jedou do školy. Snad nám to dopoledne přece nějak uteče. Ale je nějak sakramentsky sychravo. „Když se jde, tak to ujde,“ konejší četař Riemer, hostinský ze Starkoče.

Pan nadporučík velí: „Zpívat!“ – „Tak to zmáčkнем, mládenci.“ – Ale jakou? První četa začíná břectivě: „Šestého července...“ Současně spouští třetí a čtvrtá: „Kolíne, Kolíne...“ Aktivní vojáci protestují: „Takové staré písňě, kam s tím? Záložníci neumějí zpívat.“ Skutečně neumějí zpívat záložníci. Světová válka odnaučila je zpěvu. Každý má v hlavě

nekonečné marše haličským a srbským blátem; do zpěvu nám nebylo. Avšak červení a oplácaní aktivní vojáci spustí jednu zbrusu novou:

Jedna bába povídala,
že těch klepů nenechá,
kdyby měla pro ně běžet, kdyby měla pro ně běžet
čertu do pekla.

Tato bujará píseň o třech klepavých babách líbí se všemu mužstvu. I páni záložníci si ji pochvalují.

Druhá bába povídala,
že má syna na vojně.
Vyfasuje věku chleba, vyfasuje věku chleba,
on by sežral dvě...

Záložníci chtějí aktivním zkazit píseň starou rakouskou o infanterii, slavné armádě, která již mnoho vytrpěla pro císaře pána:

... císaře pána,
jeho rodinu,
ta musela vybojovat
Bosnu, Hercegovinu...

Ale přicházíme k velikému blátu. Vojsko přeskakuje louže. Napravo je borový lesík, potom je kopeček. Jsme na execíráku. Aktivní vojsko, i Němci i Maďaři, nazývají jej „cvičák“.

Velí se: „Pozor!“ – „Na rámě zbraň!“ – Vojáci v rychlosti uhasínají retka a strkají oharky za čepici.

XVI. Zaměstnání

Na cvičišti velí se: „Rozchod!“ Krátkého oddechu použijí oba svobodníci, aby se opět pohřížili do vášnivého rozhovoru o krytinách; malý rotný rozhovořil se o drahotě barev; dva četaři, sedláci, konstatují, že jaro letos dá na sebe čekat; desátník s černým kartáčkem pod nosem, v civilu dělník hradecké Škodovky, dělá šprýmy, přičemž posunuje čepici na nos a pak zase do týla; vzal na sebe roli blázna roty, neboť každá rota má podle tradice svého šaška.

Zatím zavolal si důstojník aktivní šarže. Postavili se kolem něho do kruhu, všichni současně zasalutovali a důstojník s tajemným výrazem jim cosi vykládá. Známe onen tajemný výraz již z dob monarchie. Víme, že důstojník uděluje šaržím instrukce, co mají dnes záložníky učit. A je toho dost a samé pěkné věci. Především „ranní půlhodinka“. Za Rakouska to byly „klencáky“, které netěšily se valné popularitě u mužstva. Proto byly odstraněny a nahrazeny ranní půlhodinkou, která záleží v prostném cvičení a jiných „klencácích“. –

Další číslo programu jsou cvičení s puškami. Ani o této části vojenského výcviku nelze říci, že by uváděla mužstvo v nadšení. Veselý, různolící svobodník vzal na sebe koženou, komisi tvářnost a vykládá teoreticky, jak si počínati při povelu „na rámě zbraň“.

„Povel ‚na rámě zbraň‘ se dělá tak,“ počíná přednášku. „Nejprve přednese se puška před tělo takhle... To je ‚na rámě zbraň – jedna‘. Na ‚dvě‘ zkroutíte pušku takhle – dívejte se. A na ‚tři‘ vysunu pušku na rameno – asi takhle. My se to budeme učit na tři tempa. Ale nejnovější rozkaz je, že se má učit na čtyři tempa...“

Varuji vojenskou správu. Necht' neodvažuje se nořiti do problému, co je krásnější, jestli „na rámě zbraň“ na tři tempa, nebo na čtyři tempa. Dovoluji si připomenouti, že za dob shnilé monarchie mnoho učených teoretiků a znalců vojenské vědy v rozhodujících místech přelo se o to, má-li se komando „Schultert!“ cvičiti na tři nebo na čtyři tempa. Boj mezi zastánci tří temp a těch, kteří viděli spásu jen ve čtyřech tempech, byl urputnější než zápas Guelfův s Ghibeliny. Mnohá krásná paráda zkazila se následkem těchto rozporů. A problém nebyl rozřešen po celou válku a přešel, jak vidno, i do nástupnických států.

„Už by mohli dát rast,“ vzdychá vedle mne záložník s velikými kníry, dívaje se na hodinky. Vyplnila nebesa sen československého záložníka. Na obzoru v mlze ukázaly se obrysy dětského kočárku, který tlačil paťatý děda, provázen maličkou stařenou. Hradecké hodiny bijí devět. Markytán přiváží na cvičiště svůj ambulanční krám. Velí se: „Velký odpočinek.“

XVII. Věčný markytán

Ukáže se, že dětský kočárek markytánův obsahuje věnec buřtů, hromadu bandurů, sklenici okurek, cukrlata a krabici cigaret; nezapomeňme na čtverhrannou láhev kořalky. Markytán otírá si hřbetem dlaně nos (je velmi sychravo) a krájí zavírákem buřty. Markytánka přijímá

peníze a dává nazpět. Záložníci vylousknou štamprli a udělají „brrr!“. Aktivní vojsko kořalky nepije; to je jeden z pokroků, který se dá konstatovati.

„Tak co, dědo, ještě jste pořád živ?“ diví se staří vojáci. „Ba, ba, páni,“ kývá hlavou markytán. Kupodivu: Kolik generací odsloužilo si již všechny tři kapitulace a tento markytán pořád ještě jezdí se svým dětským kočárkem. A je vetchý markytán ještě starší, než byl staříčkový zeměpán; a to byl přece nejstarší kmet z celé monarchie, nejkmetovatější ze všech kmetů. Markytán pamatuje rakouské pušky „M 95“, vozil svůj kočárek za vlády pušek „M 88“, které neměly krytou hlaveň; a naléval kořalku werndlovkám, které byly jen na jednu ránu. Ba jistě že nepřeháníme, že přinášel posilu i puškám, které se nabíjely zepředu... a proč ne? – Možná že poskytl buřta trubači Janečkovi, který troubil šturmu u Santa Lucie, když naše chrabré vojsko bojovalo s Piemontem. Neboť to je Věčný markytán. Není mu souzeno, aby zemřel. Snad před dvěma tisíci lety odehnal Spasitele od svého prahu, a nyní jest mu blouditi po světě. Jeho dětský kočárek bylo viděti v bitvě u Xeres de la Frontera. Snad přivázel vojínům buřty v bitvě na polích katalaunských. Možná že naléval kořalku při obléhání města Stralsundu. Snad prodával bandury v bitvě u pyramid. Snad velel Hospodin Věčnému markytánovi, aby nezemřel, ale měl život věčný. A až vzplane příští Světová konflagrace, bude to opět Věčný markytán, který bude prodávati láčené okurky pochodovým rotám.

Nezdá se však, že by Věčný markytán klesal pod svým mystickým údělem; nezdá se, že by měl tajemné znamení na čele. Naopak. Utírá si nos hřbetem dlaně. Naopak: Nashromáždil slušné jmění a provdal svoji dceru za štábního kapitána, jak se vypravuje.

XVIII. Odpoledne

Odpolední zaměstnání počíná se o 2 hodinách. Na vojně je také osmihodinová doba pracovní. Rozsáhlý čtverec nádvoří kasáren je naplněn vojskem, které se musí naučiti stát v pozoru, dělati obraty vpravo, vlevo, pochodem v chod, ráz na ráz. Naše rota má zápalkovou střelbu. Vojáci, kteří prchali od Valjeva, útočili na bodáky u Gorlice, dobývali Luck a Brest-Litevsk, prorazili italskou frontu u Gorice, učí se zápalkami střílet na panáčky, zabodnuté v písku. Aktivní svobodník vysvětluje s učenou tváří, co je to zaměřovačí linie, jak se má držeti puška, a mnohé jiné, zajímavé vojenské vědy. Jiný svobodník cvičí jednu četvu ve vrhání ručních granátů a praví: „Hlavní věc je, abyste se kryli. Jakmile hodíte granátem, hned se vrhnete tváří k zemi. Musíte si představit, že proti vám je nepřítel.“ Jeden legionář tváří se k tomuto

poučování chmurně: „Ty nám nevykládej, co je nepřítel. Já sloužil u kozáků, rozumíš? Měl jsem takovou píku a byl jsem sluhou polkovníka Sikorského...“ – „Právě proto, žes byl mizerný pucflek, tak dávej pozor, co svobodník vykládá, abys věděl, co vojna obnáší,“ napomíná legionáře maličký desátník, dělník ze Škodovky. „Páni,“ omlouvá se svobodník, „to víte... Ne abyste si mysleli, že vojnu žeru. Ale já to mám nakázaný... já vím, že všechno umíte...“ – „Nic neumíme, jen vykládej dál,“ poštívá desátník. „My už všechno zapomněli a potřebujeme si všechno zase zopakovat. Jak nebudeš vykládat, dostaneš večer deku...“

XIX. Večer

Byvše u rozkazu poučení, že se mají slušně chovati a představené zdravít, trousí se vojáci z kasáren do města. Na náměstí snáší se mírný jarní soumrak a večerní promenáda šumí. Procházejí se tu studenti a krátkovlasé slečny, důstojníci a vždy šviháčtí jednoročáci.

Myslím, že nebylo většího nevkusu, než je ta nynější, tzv. parádní uniforma československých důstojníků. Na olivově zbarvené polní sukno našítí blýskavé nárameníky, kolem pasu široký stříbrný pas, toť představa elegance domorodců Bismarckova souostroví. Tento stejnokroj je obraz bídy, kterou je snášeti našemu důstojnictvu. Jsou placeni mizerně, ale zato dostali stříbrné nárameníky, což asi připomíná oblíbenou praxi za Rakouska: Úředníku, jenž chtěl postup a zvýšení platu, dali řád, a tím byla věc spravena.

Nebudeme se blýskati v plátěnkách a nestvůrných bagančatech na náměstí, ale půjdeme do aleje Vzdechů, kam kromě milenců nikdo nechodí; a milenci tvoří tiché spolky, které si nelibují v hlučných projevech. Musíme uvažovati *o statečnosti*.

Pozorujeme v poslední době, že se v novinách zahrnil podzřele nadšený a loajálně lyrický způsob psaní o manévrech. Čítáváme s jistou nevolností, že „naše chrabré vojsko dobylo s nadšeným elánem kóty 245“. Na tuto manýru, jež připomíná nám machu různých Rodu-Rodů z rakouského tiskového válečného stanu, dlužno dávatí pozor. Jest především konstatovati, že není statečného vojska, nýbrž pouze vojáků, kteří plní svoje povinnosti. Statečnost je pojem, který lpí na individualitě člověkově. Je to vlastnost spontánní. Jestliže někdo skočí do vody z vlastní vůle, aby zachránil tonoucího člověka, pak můžeme mluvit o statečnosti. Pakliže jej však přinutíme revolverem, aby se do vody vrhl, tehdy není zde statečnosti. Musíme říci, že statečnost a instituce obecné branné povinnosti jsou pojmy, které se nesnášejí. Ten, kterého povolá na vojnu svolávací lístek a jenž pod hrozbou porušení

vojenských zákonů vykonává brannou službu, je statečný? Naopak, spíš by se mohlo říci, že dezertér, jenž, nedbaje nebezpečí z překročení zákona, prchne z boje, je statečný; neboť tady je skutečné riziko. Člověk ve většině případů není statečný; žádný národ není tak statečný v tom smyslu, že by sestával z jedinců, kteří se nebojí bolesti, zranění, ztráty zdraví a smrti. To by byl nanejvýš národ sebevrahů.

A to je myslím, omyl, jestliže služební řád na prvních stránkách praví, že je povinnost vojáka, aby byl statečný. Statečností nemůže být nikdo povinen, jako nepřinutíte nikoho, aby byl krásný. Konečně, jak může být člověk statečný proti moderním infernálním zbraním. Buď si, člověče, statečný proti Žlutému kříži, nejstrašlivějšímu jedovatému plynu, který rozžírání pokožku jako žravý lišej! Toť tak, jako by člověk tasil palaš proti mračnům, která přinášejí bouřku. Snad za starých dob, dokud se šturmovalo v uzavřených kolonách a bil se muž s mužem, tehdy mohlo se hovořit o statečnosti. K čemu jakási čítanková, prolhaná statečnost? Odstraňte toto haraburdí a nahraďte je pojmem povinnosti. Řekněte narukujícím brancům: Musíte být na vojně, poctivě sloužit a v případě války bojovat, protože je to vaše povinnost. Nežádáme však od vás, abyste pohrdali smrtí. Zemřete, nebude-li jiného vyhnutí.

Rovněž tak dlužno již jednou odmítnouti řeči, že náš voják slouží rád. Žádný voják, v žádné armádě na světě neslouží rád. Kdyby sloužil rád, nebylo by přísných vojenských zákonů. Civilní člověk nejde již proto rád na vojnu, že vojenské zřízení vyžaduje nucený kolektivní způsob života. A čím vyšší sociální vývoj, tím tíže snáší se kolektivita. Jedině některé kategorie dělníků, které jsou zvyklé pracovat v partách a přenocovat ve stravovnách, snesou kasárenskou kolektivitu poměrně snadno. Jinak nemůžeme žádati od člověka, kterého povolali z dílny, kanceláře, pole, obchodu, aby s chutí a radostně zaměstnával se cvičením s puškou. A speciálně český člověk, jehož význačnou vlastností je usedlost, kult domova a odpor proti nomádství, nemůže nalézt zalíbení v kasárnictví. Pozorovali jsme za války, která i ve společném krytu upravoval si náš voják svůj kout. Z bedničky, ve které mu poslali z domova pecen chleba, zrobil si jakousi poličku, stěnu nad svým pelechem, ozdobil ji pohlednicemi, aby měl dojem, že i v poli má svoji vlastní domácnost.

Zkrátka: Sloužíme na vojně, budeme sloužit do roztrhání těla, protože je to naše občanská povinnost a protože žádají toho neúprosné poměry.

Nu, zafilozofovali jsme si... Je čas, abychom šli spat. Z kasáren je slyšet táhlé čepobití, variace na téma „Moravo, Moravo...“ Na chodbách kasáren blikají plynová světla, jako když

dušičky utopenců tančí nad močálem. Tlustý svobodník má službu. Je mu zima a nudno; přešlapuje na místě.

„Tak už domů, domů, četaři?“ vítá mě. „Navalili mně službu. Hned napoprvé vzpomněli si na mne. Ale sakramentsky to tu táhne... No, ale už máme jeden den odkroucený.“

– Ba, ba, však ono nám to uteče.

„Tak, tak. Dobrou noc!“

XX. Domů

Den plyne po dni a je jeden jako druhý, jakoby vyfasovaný ze skladiště mundurů. Ráno je černé kafe, potom ranní půlhodinka; na cvičišti dělají se cvičení s puškou v míře pokud možno nejhojnější; postupuje se proti neviditelnému nepříteli, což je dosti příjemné, neboť můžeš chvílemi ležet v lese a zádumčivé rýti bodlem do kůry borovic; a když prší, je škola, a tu hled', abys pokud možno zůstal skryt zraku přednášejícího důstojníka a přečetl si něco z podivuhodných dobrodružství detektiva Leona Cliftona, zvaného The great Charlie; svobodník má plný kufírek těch černých knížek. K obědu jest někdy polévka s noky a pak blbouny, druhý den zase nudle, zato však v neděli fašírka nebo vepřová. A tak se to střídá v úplném pořádku. I jest zjevno, že všecko má svůj čas, nebe i země pominou, i doby vojenského cvičení se naplní. Přijde den, kdy všecko, pravím, úplně všecko, i páni špekouni, i lid kancelářský, ba i pucflekové musejí na střelnici, aby si vyprubovali svoji pušku a vystřelili si svých patnáct ostrých. Na střelnici je poměrně dobrý švindl, protože nějaký starší rotmistr má tu kantýnu, možno si zahrát karty o krejcary a ve volné chvíli naslouchati šprýmům maličkého desátníka. I ukáže se také, že ti, kteří se nejvíce holedbali, že byli za Rakouska šicové a dostávali šestáky jako prémie za dobrou střelbu, ti že nyní trefí starou belu, takže jim cíleři ukazují hodiny, totiž mávají bílými terči na znamení, že kulička šla někam Pánubohu do oken.

A nakonec je den velkého cvičení, kdy hradecká posádka vydá se na pochod proti josefovské, která pojala šílený úmysl dobýt veselé město Hradec Králové, zde muže povraždit, ženy a děti odvléci do otroctví. Jest však nařízeno, aby hradecká posádka vytrhla s tím určením, že Josefovským se jejich plán nepodaří, ale že Hradečtí slavně zvítězí, a proto je bude u Pouchova očekávati kutálka. K tomuto velkému cvičení vyfasoval jeden každý maník pět

slepých patron; i umínil si každý v duchu, že pokud možno nebude střílet, nikoliv aby nepřítele humánně sanoval, nýbrž vpravdě proto, že nic tak nezasviní pušku jako slepá patrona, a je s tím velké čištění. Budiž poznamenáno, že naše četa byla určena k tomu, aby za frontou reprezentovala armádní zálohu, a bylo nařízeno, aby se armádní záloha kryla. Zřídka kdy přijat byl rozkaz s takovým pochopením. Četa odebrala se do jednoho vesnického hostince, a poněvadž bylo chladno, poručila si čaj beze všeho. Tehdy poznamenal hostinský, že čaj bez rumu je jako boží osení bez vláhy. Měl vedle hostinství živnost rolnickou. V hostinci jsme se dověděli, že hlavní bitva odehrála se u Smiřic, a vzali jsme s uspokojením na vědomí, že Josefovští ustoupili přesně podle plánu do připravených svých pozic v josefovských kasárnách. Vojáci, navracející se z fronty, bědovali, že se jim udělaly na nohách puchýře a že jsou celí smrtelní. U Pouchova skutečně čekala hudba, a když nás spatřila, udělala úslužně „rrrr – bum – bum – bum – bumbumbum“ – vítězové natáhli křepce jedenáctky a vtáhli triumfálně do ulic královéhradeckých. Na pochodu velmi nám vadili dva Maďaři, kteří táhli kulomet na vozičku, jenž si cestou prozpěvoval „tiú-tiú“, nemaje kolečka namazaná. Velmi jsme láli, že právě na naši četou přilípli se Maďaři s kulometem, a desátník jim řekl: „Táhněte pryč, kluci maďarský, s tím vaším nástrojem, neboť kazíte nám krok, poněvadž neslyšíme hudbu.“ Maďaři však se škaredili a říkali neúčinně: „Nemtudum.“ Desátník ale povídal: „Já vám dám nemtudum na hubu.“ a Maďaři odešli s vozičkem stranou. Doma pak jsme vyčistili pušky, neboť byla na odpoledne nařízena prohlídka zbraní. –

Tím skončila se naše vojenská služba, neboť druhý den vydávaly se vojenské knížky, žold a lístky na dráhu. Záložníci dostali pochvalu, že řádně sloužili, a vojíni již v civilu podávali po civilním způsobu důstojníkům ruku a říkali: „Má poklona, ostávejte tu, pane kapitáne, s Pánembohem; a vy také, pane nadporučíku, mějte se tu dobře, a až půjdete kolem, zastavte se u nás.“ Všecky hadry a vojenskou výzbroj jsme řádně odevzdali, kancelářský lid pobíhal a povykoval. A když jsme si to nesli z kasáren, tu slyšeli jsme, kterak desátník ode dne řve strašným hlasem: „Služba na dvůr k oddělování stráží!“ – I pomyslili jsme si: „Tě bůh!“ a hasili jsme si to k nádraží.

A tím jsme s vojnou hotovi. –